

STANDARDY DIAGNOZY PSYCHOLOGICZNEJ W EDUKACJI

dla psychologów pracujących w poradniach
psychologiczno-pedagogicznych i szkołach

Opracowanie powstało w ramach prac Zespołu roboczego ds. diagnozy w edukacji, działającego pierwotnie w ramach Ogólnopolskiej Sekcji Diagnozy Psychologicznej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, a następnie *Zespołu ds. standardów diagnozy psychologicznej w edukacji dla psychologów pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych i szkołach*, powołanego przez Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka.

Dokument opracował Zespół w składzie:

- **dr Katarzyna Gruszczyńska** (Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krasnymstawie)
- **prof. zw. dr hab. Grażyna Krasowicz-Kupis** (Instytut Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie)
- **dr Agata Potapska** (Poradnia Psychologiczna w Puławach)
- **dr Katarzyna Wiejak** (Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie)
- **Maja Filipiak** (Akademickie Centrum Psychoterapii i Rozwoju Uniwersytetu SWPS w Warszawie, przewodnicząca Ogólnopolskiej Sekcji Diagnozy PTP)
- **dr Dorota Bednarek** (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Akademickie Centrum Psychoterapii i Rozwoju Uniwersytetu SWPS w Warszawie)

przy współpracy:

- **dr Jolanty Flejszar-Olszewskiej** (pracownik Biura Rzecznika Praw Dziecka)
- **dr Aleksandry Piotrowskiej** (doradca społeczny Rzecznika Praw Dziecka)
- **Marii Jaworskiej** (współpracownik Biura Rzecznika Praw Dziecka)
- **Ewy Ulrich-Zalęskiej** (Centrum „Probalans” w Warszawie, Stowarzyszenie „Serduszko dla dzieci” w Warszawie)

WPROWADZENIE

„Standardy diagnozy psychologicznej w edukacji” są adresowane do psychologów prowadzących diagnozę dzieci i młodzieży w systemie oświaty, czyli pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych oraz innych poradniach specjalistycznych. Mimo, że zazwyczaj diagnoza dziecka prowadzona dla potrzeb edukacji jest interdyscyplinarna, poniższe standardy adresujemy do psychologów.

Standardy diagnozy psychologicznej dla potrzeb edukacji są generalnie dokumentem opartym na „Standardach diagnozy psychologicznej”¹ opracowanych i zatwierdzonych przez Ogólnopolską Sekcję Diagnozy Psychologicznej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w roku 2014. Niektóre z nich zostały w całości i bez zmian przeniesione ze wspomnianego dokumentu, co zostało odpowiednio oznaczone w tekście.

I. Etyczne aspekty diagnozy psychologicznej

Prowadząc diagnozę psycholog przestrzega prawa i zasad etycznych pracy psychologa. Psycholog zachowuje właściwą z punktu widzenia etyki zawodowej postawę wobec osoby uczestniczącej w badaniu, a także przestrzega praw dziecka.

Kwestie etyczne związane z diagnozą w edukacji odwołują się do podstawowych zasad etycznych pracy psychologa, a dodatkowo muszą także uwzględniać fakt, że w procesie diagnozy uczestniczy dziecko, co niesie ze sobą absolutną konieczność dostosowania procedur do wieku i poziomu rozwojowego, ale także ewentualnej niepełnosprawności.

Psycholog odnosi się do uczestników badania z szacunkiem, respektuje ich godność, prowadzi badanie w sposób minimalizujący dyskomfort związany z udziałem w badaniu i zachęcający do współpracy. Psycholog ma świadomość, że każdy proces diagnostyczny charakteryzuje się pewną dynamiką i w toku badania, pod wpływem uzyskiwanych informacji, założony wcześniej plan badania może być modyfikowany. Odbywa się to jednak w ramach kontraktu, który został zawarty z osobą uczestniczącą w badaniu i zawsze w kontekście poszukiwania odpowiedzi na postawione wcześniej pytanie diagnostyczne.

¹ <https://sekcjadiagnozy.files.wordpress.com/2016/09/standardy-diagnozy-psychologicznej.pdf>

Szacunek wobec osób uczestniczących w badaniu oznacza też konieczność dostosowania informacji o celu i zasadach badania oraz sposobów komunikowania jego wyników, do wieku, poziomu rozwojowego dzieci i młodzieży lub ewentualnej niepełnosprawności.

II. Miejsce realizowania procesu diagnostycznego

Diagnoza psychologiczna w obszarze edukacji prowadzona jest przede wszystkim w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (w tym specjalistycznych) oraz placówkach edukacyjnych, do których uczęszcza dziecko (przedszkole, szkoła, placówka). Zadania diagnostyczne psychologów pracujących w szkołach i poradniach są odmienne i wynikają z przepisów prawnych, regulujących pracę tych placówek. Prawo oświatowe i wewnętrzne regulacje placówki edukacyjnej stanowią ramy organizacyjne i formalne dla pracy psychologa, zaś przebieg całego procesu diagnozy psychologicznej powinien być zgodny z merytorycznymi i etycznymi zasadami wykonywania zawodu psychologa. Standardy diagnozy psychologicznej w obszarze edukacji stanowią zbiór wytycznych umożliwiających kompetentne i odpowiedzialne prowadzenie procesu diagnozy psychologicznej, z uwzględnieniem praw dziecka jako podmiotu diagnozy.

III. Cele i kontekst diagnozy

Celem diagnozy psychologicznej, niezależnie od kontekstu wykonywania usługi diagnostycznej, jest pomoc w rozwiązaniu problemu klienta. Cel badania oraz rodzaj problemu wyznaczają więc zakres badanych właściwości oraz dobór strategii i narzędzi diagnostycznych. W przypadku diagnozy wykonywanej dla potrzeb edukacji, cele diagnozy psychologicznej (w tym podział kompetencji diagnostycznych między psychologiem szkolnym a specjalistą pracującym w poradni psychologiczno-pedagogicznej) zależą od miejsca jej przeprowadzania i są ściśle powiązane z przepisami MEN, regulującymi pracę poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz szkół. Dlatego też mogą ulec zmianie na skutek nowych regulacji prawnych.

Diagnozowanie dzieci i młodzieży w poradniach psychologiczno-pedagogicznych jest prowadzone przede wszystkim w celu:

- określenia indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży,
- wyjaśnienia mechanizmów ich funkcjonowania w odniesieniu do zgłaszanego problemu,
- wskazania sposobu rozwiązania tego problemu.
- Ze względu na to, że podmiotem diagnozy psychologicznej w edukacji są osoby niepełnoletnie podlegające obowiązkowi wychowania przedszkolnego lub obowiązkowi szkolnemu, w niniejszych standardach uwzględniono relacje psychologa z rodzicem/opiekunem prawnym dziecka lub nastolatka jako istotnym, obok samego dziecka, podmiotem procesu diagnozowania oraz placówką edukacyjną, do której ono uczęszcza.

IV. Aktualne przepisy prawne

Diagnoza psychologiczna na potrzeby edukacji jest regulowana przepisami prawa (stan na dzień 11.01.2018 r.), w tym przede wszystkim:

- 1) Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997., Nr 78, poz. 483),
- 2) Konwencją o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526),
- 3) Ustawą z dnia 8 czerwca 2001 roku o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz.U. z 2001 r. Nr 73, poz. 763),
- 4) Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 ze zm.).

Ponadto uwzględniono szczegółowe regulacje w postaci rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej obowiązujące na dzień powstania standardów.

V. Prawa dziecka jako podmiotu diagnozy

W procesie diagnozy psychologicznej szczególnie ważne jest przestrzeganie praw dziecka, jego podmiotowości oraz praw klienta. Prawa klienta są w zawodzie psychologa zdefiniowane przez zasady etyki zawodowej i częściowo przez prawo. Do podstawowych praw klienta, w tym niepełnoletniego, należą: